

PORTRÉK A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TAGJAIRÓL III.

Szerkesztette
HAMZA GÁBOR

AKADÉMIAI KIADÓ

A kiadvány a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával készült.

Társszerkesztő
Deák Péter

Írta

Ádány Tamás, Badó Attila, Békés Ádám, Benke József, Czeti István,
Földi András, Hamza Gábor, Király Miklós, Koi Gyula, Kukorelli István,
Landi Balázs, Pókecz Kovács Attila, Sándor István, Schweitzer Gábor, Szabó Béla,
Szabados Tamás, Szoboszlai-Kiss Katalin, Tóth J. Zoltán, Váczi Péter

ISBN 978 963 664 066 8

Kiadja az Akadémiai Kiadó
1117 Budapest, Budafoki út 187–189. A. ép. III. em.
www.akademiai.hu

Első magyar nyelvű kiadás: 2024

© Hamza Gábor, 2024
© Akadémiai Kiadó, 2024

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó Zrt. igazgatója
Felelős szerkesztő: Kovács Natália
Olvasószerkesztő: Rácz Attila
Nyomdai előkészítés: Mocsonoky Gábor
Fedélterv: Markó Natália
Termékmenedzser: Egri Róbert
Nyomdai munkálatok: Sowa Sp. z o.o.
Megjelent 24,67 (A/5) ív terjedelemben

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a nyilvános előadás,
a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát,
az egyes fejezeteket illetően is.

Printed in Poland

Tasner Antal (1808–1861), a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja

Tasner Antal jogász és nyelvész, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja 1808. május 5-én született Öskü (Veszprém vármegye) községben. Viszonylag fiatalon, 1861. augusztus 25-én hunyt el Pesten. A Magyar Tudós Társaság, a Magyar Tudományos Akadémia jogelődje 1833. november 15-én tartott közgyűlésén választotta levelező tagjává. Levelező taggá választását követően, mivel ez megválasztása idején a Magyar Tudós Társaság első, 1830. november 17-én elfogadott első alapszabály értelmében nem volt kötelező, székfoglaló előadást nem tartott.

Tasner Antal édesapja, a köznemes Tasner Antal (1780–1854), fia születésekor Öskü községben gazdasági számadó tisztként dolgozott. Ugyancsak Ösküben később postamester lett. Tasner Antal édesanyja Németh Julianna volt. Tasner Antal középiskolai tanulmányait három város neves iskoláiban, Veszprémben, Kőszegen és Pesten végezte.

A pesti egyetemen bölcséleti (filozófiai) tanulmányokat folytatott. Fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy magas szinten, a latin mellett, megtanult németül, franciául, olaszul és angolul. Széles körű idegennyelv-ismerete általános elismerés tárgya volt.

Tasner Antal jogi tanulmányokat a pozsonyi jogakadémián folytatott. 1829-ben Pestre ment. Pesten készült fel az ügyvédi pályára. 1831. június 22-én tette le a jogászai praxishoz szükséges ügyvédi vizsgát.

Pozsonyban 1826-ban nevelői állást vállalt gróf Széchenyi Pál családjánál. Ugyancsak nevelői állást vállalt később Sopronban Zichy Ferraris Lajos gróf mellett.

Ezekben az években ismerkedett meg gróf Széchenyi Istvánnal (1791–1860), a Magyar Tudós Társaság (Magyar Tudományos Akadémia) alapítójával, 1830. november 17-től igazgatósági tagjával, 1838. szeptember 7-től tiszteleti tagjával és 1830. november 17. és 1850 között másodelölölőjével, másodelnökével. Széchenyi Istvánnal való megismerkedése döntő hatással volt Tasner Antal további pályafutására, sorsának alakulására.

Tasner Antal fiatalon, 1829-ben, még ügyvédi vizsgájának letétele előtt, lett gróf Andrássy György (1797–1872), a Magyar Tudós Társaság (Magyar Tudományos Akadémia) alapító tagja, 1830. november 17-től igazgatótanácsi tagja, 1833. november 8-tól tiszteleti tagja, 1850. június 10. és 1855 között másodelölölője, titkára. Ezt a pozíciót három éven át, egészen 1832 őszéig töltötte be.

Tasner Antal 1832-ben Andrássy György és Széchenyi István kísérője, útítársa volt londoni útjukon. A londoni út célja a Buda és Pest között építendő lánchíddal kapcsolatos ismeretek, tapasztalatok megszerzése volt.

Széchenyi István Tasner Antalt 1833. november 1-jén vette maga mellé titkári minőségben. Széchenyi István titkára maradt csaknem másfél évtizeden át, 1848. szeptember 5-éig, Széchenyinek a közügyektől (vita activa) való visszavonulása napjáig.

Miután Széchenyi István a Lánchíd építésének gondolatát nyilvánosságra hozta, 1840-től Tasner Antal a Lánchídtársaság titkára lett. Hangsúlyozni kívánjuk, hogy már 1832-ben a Lánchíd építése gondolatának felvetésétől fogva, a hidépítés előkészítő munkálataiban igen komoly részt vállalt. Ebben az időben ismerkedett meg Sina Simon (1810–1876) báróval. Később Sina Simon, aki a Magyar Tudományos Akadémia igazgatótanácsának is tagja volt, mellett a titkári teendőket látta el.

Az 1827–1829. évi rendi országgyűlésen, mint joggyakornok, az 1832–1836. évi diaeta első két évében – néhány hónapon keresztül – mint Andrássy György titkára, az 1839–1840. évi országgyűlésen pedig mint Széchenyi István titkára és a távol levő (in absentia) Zichy László gróf követé vett részt. Titkárként több alkalma is volt utazásokat tenni külföldön, melyek jelentős mértékben szélesítették látókörét és jogi, valamint gazdasági ismereteit.

Első utazása közben 1832-ben Angliából Párizson át tért vissza. Két évvel később, 1834-ben Széchenyi Istvánnal mint az Al-Duna szabályozására kinevezett királyi biztossal járta be Olténiát és Munténiát, azaz Havasalföldet, egészen Bukarestig. Megismerkedett Bolgárország (a mai Bulgária) és Szerbia jelentős városaival, településeivel is.

Említést érdemel, hogy Tasner Antal Hindoglu, Zimonyban rezideáló császári–királyi tolmács német–török nyelvtana alapján, valamint a Belgrádban és Vidinben élő török lakosok segítségével elsajátította a török nyelvet is.

A Széchenyi Ferenc által létrehozott, alapított egyleteknél és társaságoknál, azok kezdeti, szervezési, kiépítési szakaszában igen gyakran Tasner Antal volt a tollvivő és szakmai kérdéseket exponáló előadó. Ezt a szerepet töltötte be például – a felsorolás nem teljes – a pesti nemzeti kaszinónál, a lóversenyeknél és az állattenyésztő társaságnál. Kiemelendő, hogy öt éven át, 1830 és 1835 között jegyzője volt az állattenyésztő társaságnak, mely elődje volt a gazdasági egyesületnek. Tasner Antal ennél a társaságnál választmányi tag is volt. Jelentős szerepet töltött be továbbá a Duna- és Tisza-szabályozás előkészítő munkálataiban.

Széchenyi István Tasner Antalnál hagyta naplóit, jegyzeteit és őt bízta meg azok átnézésével és kiadásával, közzétételével. Tasner Antal örököseitől Széchenyi István írásait a Magyar Tudományos Akadémia vásárolta meg.

Itt említjük meg, hogy az igen gazdag Széchenyi-hagyatékot a pesti egyetemen jogtudori diplomát szerzett Zichy Antal (1823–1898), a Magyar Tudományos Akadémia levelező, tiszteleti továbbá igazgatósági tagja és a Temesváron jogi tanulmányokat folytatott Majláth Béla (1831–1900), a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja dolgozták fel.

Tasner Antal a Magyar Tudós Társaság Zsebszótáránál dolgozott csaknem öt éven át, 1831 és 1835 között. Tanulmányai, írásai a *Társalkodóban* (1833. *Az újítók és javítók sorsa*); a *Tudománytárban* (1834. I. *Lander felfedezései Afrikában a Nigeren*, az Edinburgh Review után, 1835. V. *Napoleon kora*, Lamarque Nestor után, 1837. I. *Angol literatura* 1835. ugyanaz után, 1842–1843. *Magyarország leírása a XVI. század végén*, angolból); az *Athenaeumban* (1837. Facino Cane, Balsac után); a *Hazánkban* (I. 1858. *Abudapesti lánczhíd talpkövében foglaltató oklevél eredeti szövege 1842. aug. 24.*), levelezése gróf Széchenyi Istvánnal (*Pesti Hírlap* 1880. 150. és 167. szám) jelent meg.

Említést érdemel, hogy Tasnádi Antal síremléke a Fiumei Úti Sírkertben van, melyet éppen tíz évvel ezelőtt, 2013-ban újítottatott fel a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság és a Nemzeti Örökség Intézete.

Tasner Antal támogatta a magyar nyelv ügyét. Gyakran hivatkozott az 1830. évi VII. törvénycikkre a nemzeti nyelv használatáról, az 1836. évi III. törvénycikkre a magyar nyelvről, az 1840. évi VI. törvénycikkre (ugyancsak) a magyar nyelvről és az 1844. évi II. törvénycikkre a magyar nyelv és nemzetiségről.

A politikai életben is aktív szerepet betöltő jogász és nyelvész Tasner Antal a XIX. században Magyarországon széles körben ismert és tekintélynek örvendő jogásznak számított. Sokrétű, a Magyar Tudományos Akadémiával és az ország gazdasági életével egyaránt szoros kapcsolatban álló életműve, szerteágazó munkássága ma is figyelmet érdemel.

Hamza Gábor

Tasner Antal főbb munkái

1831. és 1832. *Jelentés a magyarországi állattenyésztő társaság munkálkodásairól*. A választottság nevében kiadta. Pest. (Andrássy György gróffal.) Két füzet.; Ugyanaz: 1833., 1834. és 1835. Ugyanott. (Egyedül Tasner Antal). Folytatás: 1836–1839. *Jelentés a magyar gazdasági egyesület munkálkodásairól*. Ugyanott. Négy füzet.; Folytatása: 1840. és 1841. *Jelentés a magyar gazdasági egyesület állattenyésztési osztályának munkálódásairól*. Ugyanott. Két füzet.; *Angol versenyszabályok*. Fordítás. Pest, 1836; *Gyepkönyv* 1831–1832. Szerkesztette Andrássy György gróffal, 1833–1837-ben egyedül; *Casínokönyv* 1834–1838. Az Egyetemes M. Encyclopaediának is munkatársa volt; *A Nemzeti Casino részeseinek névsora betűrenddel; annak szabályai s egyéb tudnivalói* 1834 és Moore Edvard »Játékos« cz. szomorújátéka, fordítás (kézirat).

Felhasznált irodalom

Tasner Géza: *Széchenyi szellemi hagyatéka és Tasner András végrendelete*. Budapest, 1876; *Tasner András*. In: Akadémiai Értesítő, 1906 és Oltványi Ambrus: *Széchenyi Naplójáról és kiadásairól*. In: Széchenyi István: *Napló*. Budapest, 1978. (második kiadás: Budapest, 1982.)